INTERNATIONAL JOURNAL OF STATISTICAL ANALYSIS

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

PECULIARITIES OF FLUTE PERFORMANCE IN BAROQUE-ERA WORKS

Shaimqulova Shahzodaxon Shuhratjon qizi

Second-Year Master's Student, State Conservatory of Uzbekistan

ABSTRACT

This article examines the formation, development, and distinctive features of flute performance during the Baroque period of European music, particularly from the seventeenth to the eighteenth centuries. During this period, the flute gained increasing importance in court, chamber, and professional music, while its performance techniques and expressive possibilities developed considerably. The article analyzes the structural characteristics of the traverso, the transverse flute widely used during the Baroque period, as well as issues of tone production, articulation, breathing, dynamics, ornamentation, and phrasing. Special attention is given to the works of J.S. Bach, G.F. Handel, G.P. Telemann, and A. Vivaldi as examples of Baroque flute repertoire. The study demonstrates that Baroque flute performance required not only technical proficiency but also a thorough understanding of stylistic conventions, appropriate use of ornaments, and expressive shaping of musical phrases.

Keywords

Baroque, flute, traverso, flute performance, ornamentation, articulation, phrasing, dynamics, J.S. Bach, G.F. Telemann, A. Vivaldi.

BAROKKO DAVRI ASARLARIDA FLEYTA IJROCHILIGINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Shaimqulova Shahzodaxon Shuhratjon qizi

O'zbekiston Davlat Konservatoriyasida magistraturada 2-kurs

Annotatsiya

Mazkur maqolada XVII–XVIII asrlarda Yevropa musiqa madaniyatining muhim bosqichi bo‘lgan Barokko davrida fleyta ijrochiligining shakllanishi, rivojlanishi va o‘ziga xos xususiyatlari tadqiq etiladi. Ushbu davrda fleytaning saroy, kamer va

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

INTERNATIONAL JOURNAL OF STATISTICAL ANALYSIS
ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

professional musiqa amaliyotidagi mavqei sezilarli darajada oshib, uning ijrochilik imkoniyatlari takomillashgan. Maqolada Barokko davrida keng qo‘llanilgan traverso — ko‘ndalang fleytaning konstruktiv xususiyatlari, uning tovush hosil qilish prinsipi, artikulyatsiya, nafas olish, dinamika, bezaklar, ornamentika va frazirovka masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, J.S. Bax, G.F. Gendel, G.F. Teleman, A. Vivaldi kabi bastakorlarning fleyta uchun yaratgan asarlari misolida davr ijrochilik uslubining asosiy jihatlari yoritiladi. Barokko musiqasida fleyta ijrochisidan nafaqat texnik mahorat, balki asarning uslubiy xususiyatlarini chuqur anglash, ornamentlarni o‘rinli qo‘llash va musiqiy frazalarni ifodali shakllantirish talab qilinganligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Barokko, fleyta, traverso, fleyta ijrochiligi, ornamentika, artikulyatsiya, frazirovka, dinamika, J.S. Bax, G.F. Teleman, A. Vivaldi.

Kirish. Barokko davri Yevropa musiqa tarixida XVII asr boshlaridan XVIII asr o‘rtalarigacha davom etgan va musiqiy tafakkurning tubdan o‘zgarishi bilan tavsiflanadigan muhim tarixiy bosqichlardan biridir. Ushbu davrda polifonik tafakkurning rivojlanishi, basso continuo amaliyotining keng tarqalishi, tonallik tizimining shakllanishi, kontrast tamoyilining kuchayishi va yangi janrlarning paydo bo‘lishi cholg‘u ijrochiligiga ham katta ta’sir ko‘rsatdi.

Barokko davrida fleyta ham o‘zining tarixiy rivojlanishida muhim bosqichni bosib o‘tdi. Dastlab yog‘ochdan tayyorlangan turli naylar mavjud bo‘lgan bo‘lsa, XVII asr oxiri va XVIII asr davomida ko‘ndalang fleyta — **traverso** professional musiqa amaliyotida tobora keng qo‘llanila boshladi.

Barokko davrining fleyta ijrochiligi zamonaviy fleyta ijrochiligidan bir qator jihatlari bilan farq qiladi. Zamonaviy fleytada texnik mukammallik, katta dinamik diapazon va intonatsion barqarorlik muhim bo‘lsa, Barokko ijrochiligida tovushning tabiiyligi, nutqiy artikulyatsiya, ornamentlardan foydalanish, frazirovka va uslubiy autentiklik alohida ahamiyatga ega bo‘lgan.

Barokko kompozitorlari fleytaning yumshoq, nafis va inson ovoziga yaqin tembridan keng foydalanishgan. Shu sababli fleyta ko‘pincha lirik, nafis va hissiy obrazlarni ifodalash vositasi sifatida namoyon bo‘lgan.

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

INTERNATIONAL JOURNAL OF STATISTICAL ANALYSIS
ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

Mazkur tadqiqotning maqsadi Barokko davri asarlarida fleyta ijrochiligining asosiy xususiyatlarini aniqlash va ushbu xususiyatlarning zamonaviy ijrochilik amaliyotidagi ahamiyatini yoritishdan iborat.

Tadqiqot materiali va metodlari

Tadqiqotda Barokko davri musiqa madaniyati, fleyta ijrochiligi va tarixiy ijrochilik amaliyotiga oid ilmiy adabiyotlar hamda fleyta repertuariga oid materiallardan foydalanildi.

Tadqiqot jarayonida tarixiy-qiyosiy, tizimli, organologik, musiqiy-tahliliy va umumlashtirish metodlari qo‘llanildi. Barokko davri fleyta repertuarining muhim namunalarida melodik tuzilish, artikulyatsiya, ornamentika, ritmik harakat va frazirovka masalalari tahlil qilindi.

Barokko davrida fleytaning rivojlanishi

Barokko davrining dastlabki bosqichida Yevropa musiqasida turli puflama cholg‘ular keng qo‘llanilgan. Biroq XVII asrning ikkinchi yarmidan boshlab ko‘ndalang fleyta tobora ko‘proq e’tibor qozona boshladi.

Traverso odatda yog‘ochdan tayyorlangan va bir nechta qismlardan tashkil topgan. Uning konstruksiyasi zamonaviy fleytaga qaraganda ancha sodda bo‘lgan. Ko‘plab Barokko fleytalarida bitta klapan mavjud bo‘lgan. Shu sababli turli tonalliklarda ijro etish uchun maxsus barmoq holatlaridan foydalanilgan.

Barokko fleytasining texnik imkoniyatlari zamonaviy fleytaga qaraganda cheklangan bo‘lsa-da, uning tovushi yumshoq, iliq va nafis bo‘lgan. Aynan mana shu tembr Barokko estetikasiga juda mos kelgan.

XVIII asrda fleyta saroy musiqasi, kamer ansambllari va orkestr tarkibida faol ishlatila boshlandi. Bastakorlar uning imkoniyatlarini tobora chuqurroq o‘rgandilar va fleyta uchun maxsus sonata, konsert va ansambl asarlarini yaratdilar.

Barokko fleytasining tovush xususiyatlari

Barokko fleytasining eng muhim xususiyatlaridan biri uning tovush tembridir. Yog‘ochdan tayyorlangan traverso zamonaviy metall fleytaga nisbatan yumshoqroq va kamroq yorqin tovushga ega bo‘lgan.

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

Bunday tovush Barokko davrining estetik qarashlariga mos kelgan. Ijrochi tovushning tabiiyligi va tembr rang-barangligidan foydalanib, musiqiy frazalarning hissiy mazmunini ifodalagan.

Barokko fleytasida registrlar o‘rtasidagi tembr farqi ham sezilarli bo‘lgan. Past registrlar yumshoq va iliq, yuqori registrlar esa yorqinroq va kuchliroq xarakterga ega bo‘lgan. Tajribali ijrochilar ushbu farqlardan badiiy maqsadda foydalanganlar.

Shuning uchun Barokko davri fleyta ijrochiligida bir xil tovush kuchini saqlashdan ko‘ra, turli registrlarning tabiiy xususiyatlarini musiqiy ifoda vositasi sifatida ishlatish muhim bo‘lgan.

Nafas olish va tovush hosil qilish

Barokko fleyta ijrochiligida nafas olish texnikasi alohida ahamiyatga ega bo‘lgan. Cholg‘uning konstruksiyasi va akustik xususiyatlari ijrochidan havo oqimini nozik nazorat qilishni talab qilgan.

Nafas faqat fiziologik ehtiyoj sifatida emas, balki musiqiy frazaning tarkibiy elementi sifatida qaralgan. Ijrochi musiqiy jumlaning mazmunidan kelib chiqib, nafas olish joylarini belgilagan.

Barokko musiqasida musiqiy fraza ko‘pincha nutqiy jumlaga qiyoslangan. Shu sababli ijrochi musiqiy fikrning boshlanishi, rivojlanishi va yakunlanishini nafas va artikulyatsiya orqali aniq ko‘rsatishga harakat qilgan.

Tovush hosil qilishda lablarning holati, havo oqimining yo‘nalishi va kuchi muhim bo‘lgan. Barokko fleytasining nisbatan kichik teshiklari va sodda klapan tizimi ijrochidan katta nazorat talab qilgan.

Artikulyatsiyaning o‘ziga xosligi

Barokko davri fleyta ijrochiligida artikulyatsiya muhim ifoda vositalaridan biri hisoblangan. Musiqiy tovushlarning qanday boshlanishi, bir-biriga qanday ulanib kelishi va qaysi tovushga urg‘u berilishi musiqiy mazmunni belgilashda katta rol o‘ynagan. Til yordamida tovush boshlashning turli shakllari qo‘llanilgan. Ayniqsa, **“tu”** kabi artikulyatsiya bo‘g‘inlari keng tarqalgan. Biroq artikulyatsiya mexanik tarzda emas, musiqiy fraza va ritmik tuzilishga mos ravishda bajarilgan.

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

Barokko ijrochiligida barcha notalarni bir xil kuch bilan ijro etish maqsadga muvofiq hisoblanmagan. Kuchli va kuchsiz zarblar, uzun va qisqa tovushlar, ritmik guruhlarning ichki tuzilishi alohida e’tiborga olingan.

Bu jihat Barokko musiqasining “nutqiy” xarakterini kuchaytirgan. Fleyta go‘yoki musiqiy til orqali fikr bildiruvchi cholg‘uga aylangan.

Ornamentika va bezaklar

Barokko davri fleyta ijrochiligining eng muhim xususiyatlaridan biri ornamentlardan keng foydalanishdir. Trill, mordent, appoggiatura, turn va boshqa bezaklar musiqiy ifodaning tabiiy qismi bo‘lgan.

Ornamentlar faqat texnik bezak sifatida emas, balki musiqiy jumlaning hissiy mazmunini kuchaytiruvchi vosita sifatida ishlatilgan.

Masalan, trillar ko‘pincha kadensiya yoki muhim melodik nuqtalarda qo‘llanib, musiqiy fikrning yakunlanishini ta’kidlagan. Appoggiatura esa asosiy tovush oldidan kelib, unga hissiy urg‘u bergan.

Barokko ijrochisi nota matnida ko‘rsatilgan bezaklarni to‘g‘ri bajarish bilan birga, ayrim hollarda yozuvda ko‘rsatilmagan bezaklarni ham uslubiy me’yorlar asosida qo‘shishi mumkin bo‘lgan.

Shuning uchun Barokko fleyta ijrochiligini o‘rganishda o‘sha davr ornamentika qoidalarini bilish muhim hisoblanadi.

Frazirovka va musiqiy ifodalilik

Barokko davri asarlarida fleyta partiyasini ijro etishda frazirovka alohida ahamiyatga ega. Musiqiy fraza nutqdagi gap kabi ma’lum urg‘u, boshlanish, rivojlanish va yakunlanishga ega bo‘lgan.

Ijrochi melodik yo‘nalishni anglamasdan turib, faqat notalarni texnik jihatdan aniq ijro etsa, asarning badiiy mazmuni to‘liq ochilmasligi mumkin.

Frazirovkada melodiyaning yuqoriga yoki pastga yo‘nalishi, dissonans va konsonans munosabatlari, ritmik urg‘ular va kadensiyalar hisobga olingan. Barokko fleyta ijrochiligida “nafas bilan frazani shakllantirish” tamoyili muhim bo‘lgan. Ya’ni ijrochi har bir musiqiy jumlaning tabiiy nafas olish nuqtalarini aniqlashi kerak.

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

INTERNATIONAL JOURNAL OF STATISTICAL ANALYSIS
ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

Dinamika. Barokko davri fleytasining dinamik imkoniyatlari zamonaviy fleytaga nisbatan cheklangan bo‘lsa-da, ijrochilar dinamik kontrastlardan foydalanishgan.

Barokko musiqasida dinamika ko‘pincha alohida tovushning asta-sekin kuchayishi yoki susayishidan ko‘ra, turli musiqiy guruhlarning qarama-qarshiligi orqali yuzaga kelgan.

“Terrasali dinamika” deb ataluvchi tamoyilda bir musiqiy epizod nisbatan kuchli, keyingisi esa yumshoqroq ijro etilishi mumkin bo‘lgan. Ayniqsa, ansambl va orkestr asarlarida bunday kontrast muhim ahamiyat kasb etgan.

Fleytachi ansambl tarkibidagi boshqa cholg‘ular bilan muvozanatni saqlashi, o‘z partiyasining musiqiy ahamiyatiga qarab tovush kuchini moslashtirishi kerak bo‘lgan.

J.S. Bax asarlarida fleyta ijrochiligi

Barokko davri fleyta repertuarida Johann Sebastian Bax ijodi alohida o‘rin tutadi. Bax fleytaning melodik va texnik imkoniyatlaridan keng foydalangan.

Uning fleyta uchun yozilgan asarlarida murakkab melodik chiziqlar, polifonik fikrlash, ritmik harakatchanlik va ornamentika muhim o‘rin egallaydi.

Baxning fleyta va klavesin uchun sonatalari, shuningdek, turli ansambl va orkestr asarlaridagi fleyta partiyalari ijrochidan yuqori darajadagi texnik va musiqiy tayyorgarlikni talab qiladi.

Bax musiqasini ijro etishda melodik chiziqni aniq shakllantirish, polifonik ovozlarni eshitish va ritmik barqarorlikni saqlash muhimdir.

G.F. Teleman ijodida fleyta

Georg Philipp Telemann fleyta repertuarining rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan Barokko bastakorlaridan biridir. Uning fleyta uchun yozilgan asarlarida cholg‘uning texnik va ifodaviy imkoniyatlari keng namoyon bo‘ladi.

Telemann asarlarida melodik nafislik, raqs xarakteri, kontrast va ornamentika muhim o‘rin tutadi. Uning asarlarini ijro etishda Barokko raqs janrlarining xarakterini tushunish katta ahamiyatga ega. Telemannning fleyta uchun yaratgan asarlari ijrochilik pedagogikasida ham muhim repertuar sifatida qo‘llanib keladi.

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

Vivaldi va fleytaning konsert janridagi rivoji

Antonio Vivaldi fleytaning orkestr va yakkaxon cholg‘u sifatidagi imkoniyatlarini kengaytirgan bastakorlardan biridir.

Vivaldining fleyta uchun yozilgan konsertlarida tezkor passajlar, ketma-ketliklar, ritmik harakat va kontrastlar ko‘p uchraydi. Bunday asarlar ijrochidan texnik aniqlik bilan bir qatorda, musiqiy energiya va ifodaviylikni talab qiladi.

Vivaldi konsertlarida fleyta orkestr bilan dialogga kirishadi. Yakkaxon partiya va tutti qismlarining kontrasti Barokko konsert janrining asosiy xususiyatlaridan birini tashkil etadi.

Barokko fleyta ijrochiligida texnik mahorat

Barokko davri fleyta ijrochisi uchun texnik mahorat bir necha asosiy ko‘nikmalarni o‘z ichiga olgan:

- barmoqlarning aniq va muvofiqlashgan harakati;
- nafasni to‘g‘ri taqsimlash;
- tovushning barqarorligini ta’minlash;
- artikulyatsiyani nazorat qilish;
- ornamentlarni to‘g‘ri bajarish;
- tezkor passajlarni aniq ijro etish;
- musiqiy frazalarni shakllantirish;
- ansambl bilan uyg‘un ijro etish.

Biroq Barokko ijrochiligida texnik mahoratning o‘zi yetarli bo‘lmagan. Ijrochi musiqiy uslubni tushunishi va har bir texnik vositani badiiy maqsadga bo‘ysundirishi kerak bo‘lgan.

Tarixiy ijrochilik va zamonaviy amaliyot

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab tarixiy ijrochilik amaliyotiga qiziqish sezilarli darajada oshdi. Musiqachilar Barokko davri asarlarini imkon qadar o‘sha davrga yaqin cholg‘ular va ijro usullari asosida qayta tiklashga harakat qila boshladilar. Tarixiy traversoda ijro etish zamonaviy fleytada ijro etishdan sezilarli farq qiladi. Cholg‘uning tembri, intonatsiyasi, dinamik imkoniyatlari va artikulyatsiya

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 29.09.2026
PUBLISHED: 30.09.2026

xususiyatlari boshqacha. Shu sababli zamonaviy fleytachi Barokko repertuarini ijro etishda faqat nota matniga emas, balki asarning yaratilgan davri, cholg‘u konstruksiyasi va o‘sha davr ijrochilik an’analariga ham e’tibor berishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Quantz J.J. *On Playing the Flute*. London: Faber and Faber.
2. Hotteterre J.M. *Principles of the Flute, Recorder and Oboe*. New York: Dover Publications.
3. Telemann G.P. *Methodical Sonatas for Flute and Other Instruments*. Baroque repertoire editions.
4. Bach J.S. *Sonatas for Flute and Harpsichord*. Urtext editions.
5. Vivaldi A. *Concertos for Flute and Orchestra*. Urtext editions.
6. Toff N. *The Flute Book: A Complete Guide for Students and Performers*. Oxford University Press.
7. Powell A. *The Flute*. Yale University Press.
8. Brown H.M. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians: Flute*. Oxford University Press.
9. Baines A. *Woodwind Instruments and Their History*. Dover Publications.
10. Donington R. *The Instruments of Music*. Methuen.
11. Neumann F. *Ornamentation and Improvisation in Mozart*. Princeton University Press.
12. Quantz J.J. *Versuch einer Anweisung, die Flöte traversiere zu spielen*. Berlin, 1752.
13. O‘zbekistonda musiqa cholg‘ulari va ijrochilik san’atiga oid ilmiy-uslubiy adabiyotlar.
14. Musiqa tarixi va cholg‘ushunoslik bo‘yicha oliy musiqa ta’lim muassasalari uchun o‘quv qo‘llanmalar.

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/